

Ivan Vidić, *Južna država*, izbor priča, 2013.

MALI LJUDI

Klarica je voljela male ljude. Njeni roditelji baš i ne. Svejedno, njihova kuća, prostrana kao dvorac koji se nadvio nad sumorni grad, bila ih je puna. Bauljali su uokolo posve izgubljeni.

– Ah, ti mali ljudi, mali ljudi...

– Bože moj, sve ih je više!

S vremenom, komešanje u kući bilo je sve veće, bilo ih je posvuda. Nalazili su ih ispod jastuka, u ormarima i ladicama, iskršavali su iz kuhinjskih elemenata, virili iz garderobnih ormara, ostave i zahoda. Izlazili su iz rupa očevo biljarskog stola, motali su se u majčinoj sobi za vježbanje, nalazili su ih po džepovima kaputa, kutijama sa žitnim pahuljicama, iza zahodske školjke.

Neki su bili očajni i samo su izbezumljeno lutali, drugima je bilo sasvim dobro. Mali ljudi su često bili oportunisti. Nisu bili opasni – samo su smetali. Uglavnom poltroni i poslušnici, s nešto buntovnika koje bi gomila brzo ušutkala i demoralizirala.

Kako god, domaćini nisu bili zadovoljni takvim razvojem situacije, pogotovo otac. Bio je prezaposlen čovjek i želio je imati mir, barem u svojoj kući. A ti mali ljudi, dva i tri centimetra visoki, postajali su sve glasniji, sve uočljiviji, sve vidljiviji.

Zbog njih je tati dan krenuo naopačke. Jednog je pronašao u papuču. Imao je gnjevno malo lice, nešto je piskutavo vriskao i kao da mu je zaprijetio šačicom. Istresao ga je iz papuče i ovaj je, nakon što se spretno dočekao na noge, smjesta šmugnuo pod krevet. U posljednje vrijeme tata je provjeravao i istresao sve što je primao u ruke.

Ustao je nezadovoljan – za njega već duže vrijeme u bračnoj postelji nije bilo sreće. Za razliku od živosti i prezaposlenosti u kompaniji, u spavaćoj sobi je vladao neželjeni mir. Počelo je to još kad je mama odlučila slikati, produžilo se na vrijeme kad je dizajnirala odjeću, a traje i danas, kada se okanila prethodnih ambicija i čvrsto odlučila napisati roman. Što bilo da bilo, pod svaku cijenu – odlučila je kreirati.

Žena je bila nezadovoljna, frustrirana. Nije ju moglo zadovoljiti to što su bili možda najbogatiji ljudi u zemlji. Žudjela je za dokazivanjem. Napisat će ona tu knjigu i pokazat će svima. Samo se mora posve posvetiti pisanju. Dosad je već imala nekoliko odlomaka koje je uvečer čitala malim ljudima. Pažljivo je pratila njihove reakcije. Iako su joj odobravali, nije bila sasvim zadovoljna; nikad u potpunosti nije povjerovala u iskrenost njihovih reakcija.

Otac je bio sav zakopan u posao, dokraja ga je zaokupila igra moći i stjecanja. Bio je duboko uvjeren u svoju misiju, značaj i veličinu u svijetu. Pratio ga je glas nemilosrdnog biznismena i

okrutnog pregovarača. Pregovori oko kupovine posljednje tvrtke koji su završili jučer, predstavljali su uspjeh na kojeg je bio neizmjerljivo ponosan. Dobio ju je za jednu kunu i zadovoljno je trljao ruke. Osjećao se svemoćno. U kući je pak i dalje bio mek, a pred svojom suprugom sasvim nemoćan.

– Opet cvile i nešto prigovaraju – reče otac.

– Znam – potvrdi majka. – Ignoriraj ih.

Otac je snuždeno pogledao u svoje ruke.

– Sve što sam u životu postigao, postigao sam sa ovih svojih devet prstiju – reče otac tužno, kao da se obraća svojim marljivim, radom izmučenim rukama.

– Je. Tebi je bilo i teže nego drugima – davala mu je za pravo majka.

Otac je htio još nešto dodati, požaliti se na svoje stanje, ali se suspregnuo. Bacio je jedan procjenjivački pogled na sluškinju, ali je odmah požalio, bila mu je stara i odbojna.

Čovjeku njegovog kalibra nije bilo lako naći ljubavnicu. Previše primjetljiv, svuda praćen i izložen pažnji javnosti, osuđen na poglede tisuća malih ljudi. O, da je samo nakratko pogasiti svjetla pozornice i djelovati u mraku, kao onda kad je sve počelo.

Kad je otac otišao na posao, mama se počela nezadovoljno vrzmati po kući – silno je željela kreirati – ali, nije išlo. Umjetničko stvaranje bilo joj je izgovor za celibat u koji je ušla. Zapravo joj je suprug išao na živce i jednostavno je više nije uzbuđivao. Nimalo. A njoj, zdravoj, jedroj i željnoj života, trebala je promjena, u svakom pogledu. Suprotno od svog supruga koji se htio nazad sakriti u mrak, ona je konačno poželjela izaći iz njegove sjene i stupiti pod svjetla pozornice sama. Zato je odlučila čvrsto zgrabiti pravu priliku i ne ispuštati je iz ruku. Mora se nekako ostvariti. Ako ništa, naći će ljubavnika. Trideset i osam joj je godina – sad ili nikad, rekla je sebi. Treba živjeti punim plućima.

Oko pola deset poslagala je stepenasto knjige po stolu i složila malo gledalište. Onda je sljedećih pola sata skupljala male ljude po sobi. Vadila ih je ispod jastuka, skupljala po zakutcima, mela ispod kreveta i iza ormara, ali joj je publika stalno bježala i ponovo se sakrivala.

– Što ćemo s ovim malim ljudima? – upitala je na koncu sluškinju, rezignirano se predajući. Ova ih nije vidjela. Samo je slegnula ramenima i izašla iz sobe.

Zatim se krenula spremati. U jedanaest je trebao doći Ante, čuveni pjevač, koji je snimio pjesmu za očevu novu reklamnu kapanju. U obitelji se njoj, kao ženi od ukusa, povjeravala svaka odluka u vezi sa stvarima koje su se ticale estetike i ljepote. Dok se pred ogledalom šminkala i uređivala, namjestila se u pozu pjevačice, s četkom za kosu u ruci, umjesto mikrofona. Da li da se posveti pjevanju, prošlo joj je na trenutak kroz glavu. Odmahnula je rukom. Nikad nije imala sluha. Usput je tresnula četkom jednog malog i probola ga oštirim iglicama. Druga dvojica su ga brzo prenijela iza vaze s cvijećem i tamo mu pokušala pomoći. Uzalud.

Kad je stigao mladić, odmjerila ga je od glave do pete. Čuveni Ante, idol tinejdžerki kojeg je svuda pratio vrisak mladih obožavateljica, Klaričin omiljeni pjevač. Dobro ga je odmjerila; bio je stvarno zgodan. Posjela ga je za klavir i naredila mu da odsvira to što je skladao. Ante je zapjevao i zasvirao. Imao je božanstven glas i majka je stala uzdisati.

Bila je to pjesma o radosti i blagostanju. Mama je uživala. Bila je zadivljena pjesmom, a još više mladim ljepotanom. I mali ljudi su promolili znatiželjne nosiće. Neki su, istina, stali povraćati i na licu mjesta umirati, ali se većini pjesma svidjela, pa su zaplesali na poklopcu klavira.

Ponesena pjesmom majka se posve pogubila. Mladi pjevač ju je umilno gledao, zavodnički se smješkajući. Kad je završio, ustala je i zapljeskala.

– Bravo! Sjajno!

Sjeli su na kanape. Natočila im je šampanjac. Kucnuli su se. Prvo ga je samo gledala neko vrijeme bez riječi, a onda je stavila svoju ruku na njegovu. Mladić se isprva zbnurio, ali kad se bolje zagledao u bogatu gospođu, raskošnu i bujnu kao jesen puna plodova, prepustio se. Mama je preuzela inicijativu. Pili su, očijukali i, malo po malo, počeli se dodirivati.

Čitavo to vrijeme, mali ljudi su ih gledali, cerekali se i došaptavali tihim i visokim glasićima. Neki su se i zgražali.

Antu je u tom trenu nešto bocnulo i pošakljalo. Ciknuo je i poskočio.

– Što je ovo?!

– Mali ljudi – šapnula mu je mama vrlo povjerljivo. – Svuda se zavlače. Često se znaju zavući i u gaće. Ne brinite. Ja ću vam ih izvaditi.

Kleknula je na tepih pred pjevača i čvrsto ga zgrabila s obje ruke. Raskopčala mu je šlic i stala ga energično pretresati.

Lijepi Ante se isprva strašno uplašio. Ali kako je to bio jedan promućuran i ambiciozan mladić, brzo je shvatio da je mama ta s kojom će se ovdje, sad i ubuduće, obavljati svaki posao.

– Aha! Evo ih! – kliknula je – Strašno! Svuda se uvuku, kao prašina. Vidite sad kako je nama. Stade mu trijebiti male ljude.

Pjevač je bio zgranut, iako zapravo nije znao o čemu to točno ona govori. Ipak, procijenio je situaciju i prepustio joj se. Znao je da postupa u vlastitom interesu. A i bilo mu je ugodno.

– Da. Baš strašno! – zgražala se tobože mama, iako ih je inače znala uhvatiti tri-četiri odjednom i staviti ih... sebi. Nesretnici se često više nisu vraćali s njenih zabava. Bio je to danak u krvi, kojeg su se mali ljudi možda najviše grozili.

Umjetnik se tada sasvim predao. A majka, zadivljena izgledom i veličinom umjetnikovog instrumenta, samo je uzdisala.

U najgorem trenutku, kad je mladi pjevač još samo bespomoćno ječao, na vrata je, bez najave banula Klarica. Bila se upravo vratila iz škole. Majka se brzo odmaknula od mladića. Iako ih je zatekla u delikatnoj pozi, kćerkici je pjevačeva pojava sasvim zaokupila pažnju. Na njezino inzistiranje bio je i uzet u kampanju – Klarica ga je obožavala.

– Eto, trijebimo male ljude – rekla je majka zbunjeno.

Nakon što joj je prošao šok od iznenađenja, Klarica se osjeti poniženom i jadnom. Ali nije reagirala, samo se namrštila i pobjegla u svoju sobu. Obožavala je lijepog Antu i toliko mu se radovala, a sad joj je u trenu postao odbojan. Kako je svijet pokvaren i kako su svi odrasli prljavi. U tom trenutku bilo joj je žao što će uskoro odrasti. Sad bi najradije da je i ona dva centimetra visoka. Bila je duboko razočarana majčinim ponašanjem i odlučila je da u životu s njom više neće progovoriti ni riječi.

Bacila se licem u krevet i rasplakala kao kišna godina. Imala je već šesnaest godina, bila je izgledom i građom na majku, i iako je izgledala već potpuno odraslo, u glavi je još uvijek bila dijete. Mama nije dobra, samo je ponavljala tiho u sebi i plakala. Ona je jedna obična... obična... flundra.

Onda se ipak nekako smirila. Sljedeća je dva sata provela na *facebooku*, dopisujući se s frendicama.

Pohvalila se da ju je posjetio popularni pjevač Ante. Nisu joj vjerovala. Štoviše, počele su joj se rugati i ona se ponovno rasplakala.

Iako lijepo odgojena i dobre duše, nikad nije bila osobito omiljena u društvu. Dečka nije imala. Prijateljice su se, sada joj je u trenu to postalo bolno jasno, s njom družile uglavnom zbog novca. Ali je ona, osim novca, imala i nešto što drugi nisu imali. Imala je male ljude i to je bilo njeno pravo bogatstvo koje nije imao nitko.

Kratko se kolebala, a onda im je priznala, to, za ljude. Rekla je da im je kuća puna malih ljudi.

Smijale su joj se. Rekle su joj da je luda i da mali ljudi ne postoje.

Klarica se na to naljutila. Odlučila ih je fotografirati. Pokazat će ona njima. Šokirat će ih, užasnuti. Nikad joj se nitko više neće rugati.

U međuvremenu, otac se bučno vratio kući; pjevač je već bio otišao. Njemu se od jutra raspoloženje bitno popravilo, imao je izvrstan dan. Zapravo, bila mu je dovoljna pomisao na novu akviziciju, pa da zaboravi na jutrošnje neraspoloženje. Tvrтка koju je upravo kupio, povećala je njegovu veliku poslovnu obitelj za još jedno sretno dijete. Bila je to njegova trideseta, jubilarna tvrtka.

Bilo je vrijeme ručku. Dozvali su Klaricu iz sobe i sjeli za stol. Trebao je to biti jedan smiren i opušten obiteljski trenutak, ali čim su podigli poklopac sa zdjele s juhom, ručak im je prisjeo. Unutra je plivao jedan mali čovjek.

– K vragu i ručak!

Otac je revoltirano bućnuo šeflju nazad u juhu i ustao od stola. Zapljusnut snažnim valom i omotan domaćim rezancima s kojima se dotad hrvao kao sa zmijolikim vodenim nemanima, mališan je potonuo.

Bio je to jedan od buntovnika. Iako ga se ovdje naziva mališanom, on je među malim ljudima bio jedan od najvećih, snažan i dobra tri centimetra visok. I do kraja se nije prestajao buniti. Bio je ponosan i nije se mirio sa sudbinom. Uzalud su ga ostali uvjerovali da tako mora biti. On se nije slagao. Bio je jedan od rijetkih koji nije vjerovao u postojanje velikih ljudi.

Pojeli su malo i preko volje, a zatim se svatko povukao na svoju stranu. Otac je otišao u svoju radnu sobu, majka je otišla u vrt pisati roman, a kćerkica se vratila *facebooku* i fotografiranju malih ljudi.

Oko pet su otac i majka odlučili popiti kavu. Sluškinja ih je poslužila. Prije nego što će srknuti, otac je oprezno pogledao ima li koga u šalici, majka je pak pogledala u šalicu da vidi čeka li je književna slava, kad je kćerkica provalila u sobu plačući i vrišteći.

– Oni mene ne vole! Oni mene ne vole! – vriskala je Klarica. Bila je crvena u licu i izgledala je kao da će se ugušiti u suzama.

– Klarice, što se dogodilo?!

Rekli su joj da se smiri i kaže im što se dogodilo.

– Oni mene ne vole – rekla je polako se smirujući. – Ali ja sam im pokazala...

Mali se ljudi nisu dali fotografirati. Tada se razbjesnila i jednostavno ih počela ubijati.

– Sad bi stvarno bilo dosta – rekao je otac, ustao i zasukao rukave.

Obitelj se pogledala između sebe. Razumjeli su se bez riječi. Bili su konačno složni.

Sljedećih sat vremena tata ih je gazio i ubijao šlapom, mama ih je trovala, kćerkica ih je davila u zahodu i palila na vrtnom roštilju.

Predvečer više nije bilo dokaza njihovom postojanju. Iako, kad se bolje razmisli, nakon nekog vremena nema više dokaza ičijem postojanju. Život je takav. Svemir je po tom pitanju sasvim miran. Svi ljudi su mali.

ŽELJEZNICA

A bio je tako ozbiljan, poslovan i uspješan. Odjednom, nešto se u njemu promijenilo. Počeo je gubiti stare navike, stare interese, ono nešto što se nazivalo normalnim i odraslim. Počeo je kupovati igračke. Tražio je prvenstveno stare igračke na navijanje, naprave na baterije, predmete koji se sami kreću. Isprva su mu se čudili, onda su mu se počeli rugati. Slijedili su prigovori i prijetnje. Počeo je gubiti prijatelje, jednog po jednog. Obitelj ga je prekržila, bio je za njih dokazano lud i više na njega nisu računali. Na koncu je i žena digla ruke od njega i zatražila rastavu. Pristao je bez pogovora i ona je otišla sa sinom, odnijevši glavninu zajedničke imovine. Bilo mu je svejedno. Ono što mu je preostalo, rasprodao je i preselio se u mali stan. Otada su prošle tri godine. Čekao je.

Volio je stajati pokraj prozora i gledati na ulicu. Nastanio se na vrhu nebodera, bila je to krletka visoko u zraku, s pogledom na široke avenije, kojima je milio promet. Do njega jedva da je i dopirao zvuk. Svijet mu je odozgor izgledao kao matična ploča, bio je isti u svim smjerovima i na njemu odjednom nije bilo ničeg novog ni zanimljivog. Male naprave su pištale, besmisleno svjetlucale i tiho zujale.

Gdje su moje robusne stvari, predmeti za koje se dalo uhvatiti? I okružio se starim predmetima. Za sitan novac, ili iz puke zabave, počeo je popravljati stare predmete. Bio je strpljiv. Stan mu je bio pun pegli, tostera, starih televizora i radio-aparata, susjedima je popravljao fenove, ventilatore i usisavače. Stare babe su mu donosile stare telefone, stare fenove i stare rešoe. Nitko više ništa nije znao ni napraviti, ni popraviti. Iz godine u godinu ljudi su gubili vještine, jednu po jednu, neumoljivo i nepovratno. Dolje su ljudi zaboravljali, i uskoro više nitko neće znati ništa. Dolje je bila zemlja razvijene poluproizvodnje ljudi, ideja i materijalnih dobara. Dolje su ljudski poluproizvodi kružili napola izgrađenim ulicama, glava ispunjenih mutnim poluidejama. Dolje se nalazio prostor vječitog zaborava.

Sakupljao je predmete koje je volio. A iznad svega, volio je vlakove. Kupovao je stare modele željeznica, popravljao ih i slagao. Napunio je stan lokomotivama i vagonima, prugama i stanicama, zgradama, mostićima i tunelima. Igrao se.

Napokon, bio je bolestan i toga je bio svjestan.

Jednog dana otputio se u prirodu. Želio je potražiti uspomene. Želio je prekapati po ruševinama. Želio je rukama rovati zemlju da bi pronašao lijek.

„Zvuk željeznice je duboko u mojim osjećajima, mojim mislima. Romantična sam duša, volim ga. Volim buku starih vlakova i starinske kolodvore, pogotovo njihov sivi okoliš gdje raste prljavo i neugledno bilje, ali ono koje najbolje liječi. Volim mjesta gdje raste slatki komorač, dobar protiv ružnih snova, nesanice i histerije, volim pragove koji trunu u blatu i na suši se truse od crvotočine, bedrenike izrasle iz jalove zemlje, volim hrđave skretnice što ih probija božur čiji čaj liječi padavicu, rutvicu što pomaže kod slabih živaca i istjeruje gliste iz tjelesnih šupljina, bosiljak koji je duša za pijance jer je dobar protiv podrigivanja i štucanja, čak i kad vas se netko sjeća i protiv svoje volje, i tako sam sebi budi ružne uspomene. Volim napuštene vagone, raspucali beton, i katran koji se na suncu rastapa i lijepi za cipele posustalih putnika, trule krovove vagona u koje se sklanjaju skitnice i bjegunci iz vlastitih života, puni gorčine i neizdržive boli, njihove krikove koje zaglušuju zvižduci lokomotiva što upravo kreću. Volim kontejnere pored kojih raste trnovita crna divlja kupina, što čisti nam otrovanu krv i liječi ružne spolne bolesti, hrpe metalnih otpadaka razasutih po prašnjavoj travi, odbačene strojeve između kojih rastu bazge što liječe bubrege, srca i jetre, slijepe kolosijeke na kojima raste biljka očajnica – siva kao da je od pepela, trpk, ružnog mirisa i još ružnijeg, strašnog i ljutog okusa – ali koja je dobra protiv najgorih bolesti, i još sitni bijeli cvjetići pasje trave koja obožava sve ruševine. Pasja trava. Želim još jednom potražiti taj cvjetić, ubrati ga i pomirisati. Kako samo fino miriše, razgaljuje, budi mi osjećaje. Moja duša i danas putuje starim vlakovima, po nevažecim voznim redovima, trucka se u trulim, potrganim kupeima, po prugama koje su odavno zatvorene i obrasta ih zelenilo. Tako prebirem po davnim putovanjima i tako oživljavam uspomene. Čovjek sam mehaničkog svijeta: moje misli budi buka vlaka. Često, kad se jako napijem, plačem. Netko drugi u tom stanju bi izvadio fotografiju pokojnih roditelja, svoje obitelji, ili možda neke žene, zauvijek izgubljene drage, ali ja ne. Ja tada vadim sličicu prve parne lokomotive i stavljam je pred sebe. Tad, pred Stephensonovim prototipom iz 1813. godine, iz mene provale uspomene. Kuljaju kao para iz stare parnjače. Para zviždi. Boli me, ali mi, bogme, i godi. Volim kad je ta slika preda mnom, kad mi nije u ruci, leži mi na srcu. Tada za mene počinje postojanje svijeta. Gledajte samo taj stroj! I kad stoji, kao da juri, *jer duh bića bijaše u točkovima.*“

Još trenutak je razmišljao, duboko uzdahnuo i oputio se niz napuštenu prugu.